

Aktuální stav a perspektivy globálního vládnutí

The current state and prospects of global governance

Miloš Balabán

balaban@fsv.cuni.cz

Martin Potůček

potucek@fsv.cuni.cz

Abstract

The current state and prospects of global governance

Global governance consists of a set of institutions, procedures and networks that jointly influence collective decision making (agreements, regulations, specific choices) necessary to tackle global challenges. The need to manage problems of global nature – to govern globally – is generated by globalization processes. Globalization gradually but irreversibly undermines the once-exclusive position of the nation state, which (voluntarily or involuntarily) surrenders a substantial part of its informal as well as formal decision-making authority to superior international or supranational structures. Regional political and economic organizations, but also non-governmental organizations, the media and supranational economic corporations are thus gaining more influence in the international arena.

The study focuses on analyzing the position of individual actors in the global governance process. It reaches the conclusion that, despite being so numerous and diverse, the above-mentioned actors are unable to respond to the host of new political, economic and security challenges and threats generated by today's dynamically changing international environment. The resulting "institutional vacuum" is made even more serious by the crisis of global legitimacy and influence of the UN – which, however, cannot be replaced by any other platform of the G-8, G-20 type. The study highlights the role of the European Union which, through its political and economic influence, puts into operation an effective system of multilateral international cooperation to solve key global problems.

Keywords: Global governance, sovereignty, nation state, international organisation, regional organisation, strategy, multilateralism, multipolarity, United Nations, European Union

Teoretická východiska

Globální vládnutí sestává z množiny institucí, procedur a sítí, které navzájem ovlivňují kolektivní rozhodnutí (dohody, regulace, specifické volby), potřebná ke zvládnání globálních problémů. Potřeba zvládat problémy globální povahy – vládnout globálně – je indukována především procesy globalizace.¹

Porozumění těmto procesům – a pokusům je zvládat na úrovni racionální kolektivní akce – je zatím v samotných počátcích. Přesto existuje většinově sdílené teoretické východisko, o něž je možné se opřít. Je reprezentováno třemi významnými definičními znaky globálního vládnutí:

1. víceúrovňovostí (globální vládnutí je realizováno paralelně na různých

---

¹ Blíže viz Potůček a kol. (2007), Potůček (ed.) (2008).

hierarchických úrovních, nemůže se tedy omezit např. jen na úroveň národního státu);

2. pluralitou regulátorů (globální vládnutí užívá kromě tradičních nástrojů státní moci a správy i další regulátory a aktéry, především trh, občanský sektor a sdělovací prostředky);
3. existencí nehierarchických sítí (globální vládnutí nemůže sázet jen na hierarchie; je neseno i horizontálními vazbami, propojují je formální i neformální informační, komunikační i akční sítě aktérů).

Z prvního definičního znaku globálního vládnutí vyplývá, že pod vlivem globalizace dochází k postupnému, lež nezadržitelnému oslabování dříve výsostného postavení národních států; ty odevzdávají (dobrovolně i nedobrovolně) významnou část své formální i neformální rozhodovací autority jak nadřazeným mezinárodním či nadnárodním strukturám, tak v decentralizačním procesu svým vlastním regionům a municipalitám.

Druhý definiční znak globálního vládnutí vystihuje reálný ústup států v postupující „dělbě práce“ mezi nimi a dalšími aktéry z komerčního i občanského sektoru, Sdílení pravomoci, odpovědnosti, ale i vzájemné závislosti mezi aktéry trhu a státu vyjádřil už před desetiletími pregnančně Charles Lindblom.² V posledních desetiletích se na scéně stále výrazněji prosazují i aktéři občanského sektoru³ a samozřejmě média.

Třetí definiční znak globálního vládnutí souvisí s novými možnostmi informačních a komunikačních technologií, je analyticky nejhůře postižitelný, nicméně zásadně ovlivňující jeho povahu a možnosti uplatnění: jde o existenci a aktivity sítí nerespektujících hierarchické struktury moci a správy, které mohou mít velmi fluidní, ale zároveň velmi akční povahu.⁴

Problematika globálního vládnutí, jeho charakter a aktéři, je zároveň velmi výrazně propojena s otázkami zajišťování bezpečnosti na národní, regionální a globální úrovni.

Národní státy, globalizace, regionalizace a noví aktéři

Globální vládnutí v současném světě prochází velmi komplikovanou etapou vývoje, která má celou řadu jak pozitivních, tak i negativních rysů. Renomovaní autoři především pochybují o schopnostech současné podoby globálního vládnutí adekvátně reagovat na bezprecedentní výzvy globalizace.⁵ Tyto deficity vyvstávají ještě výrazněji do popředí pod tlakem globální krize finančních trhů a světové ekonomiky. K těm stinným stránkám patří také skutečnost, že globální sítě vytvářejí nové možnosti pro aktivity organizovaného zločinu nebo že slábnoucí národní státy se nedokážou účinně bránit obrovským daňovým únikům globálně operujících firem.

V zásadě je ovšem možné stále konstatovat, že si národní státy zachovávají postavení dominantních prvků globálního řádu, i když se budou nalézat pod silicím tlakem ekonomické globalizace a šíření informačních a komunikačních technologií, a s tím související proliferace regionálních politických a ekonomických organizací i nadnárodních virtuálních zájmových seskupení, založených na sdílení společných náboženských, kulturních, etnických či jiných identit. Podle amerického politologa Richarda Haasse je dnes moc ve světě „v mnoha rukách

a na mnoha místech“⁶

Moc soustředěná v rukou národních států je nicméně zatím největší, což je zjevné, pokud se podíváme na hlavní aktéry současného, již neodiskutovatelně multipolárního světa: Spojené státy americké, Čínu, Rusko, Japonsko a Indii a též Evropskou Unii (která není národním státem, nicméně v rámci jejího více jak půlstoletého vývoje jednotlivé členské země – národní státy – postoupily zásadní aspekty svých suverenity EU. Tento proces nicméně není a nebude ukončen minimálně ve střednědobém horizontu. Přesto je ale EU vnímána díky rozsahu a hloubce politické a ekonomické integrace jako skutečný globální aktér). I proto je možné shrnout, že hlavní světoví aktéři, kteří zahrnují polovinu lidstva a připadá na ně 75% HDP světa a 80% světových zbrojních výdajů v konečném důsledku nejvíce ovlivňují charakter globálního vládnutí. Stále se to ještě do určité míry odráží i v největší globální politické organizaci – Organizaci spojených národů, jejíž klíčový orgán Rada bezpečnosti zahrnuje pět stálých členů s právem veta patřících mezi hlavní světové aktéry: Spojené státy, Velkou Británii, Francii, Rusko a Čínu.

Vzrůstá ovšem význam i dalších národních států, které můžeme v řadě případů označit za regionální mocnosti: Brazílie, Argentiny, Chile, Mexika, Venezuely v Latinské Americe, Jižní Afriky a Nigérie v Africe, Egypta, Íránu, Izraele, Saudské Arábie Turecka v Severní Africe a na Blízkém východě, Pákistánu, Thajska a Vietnamu v jižní a jihovýchodní Asii, Kazachstánu ve Střední Asii, Jižní Koreje, Indonésie a Austrálie ve východní Asii a Oceánii. Tento výčet vypovídá i o jednom nepřehlédnutelném jevu: dynamismu vývoje mnoha rozvojových zemí, které je nyní možné zařadit do kategorie „emerging countries“. Spolu s Čínou, Indií a Ruskem vzrostl velmi významně jejich podíl na světové ekonomice: z 39,7% počátkem 90. let na 48% v roce 2006. Dochází i k jejich vzájemné koordinaci, která nezávisí na jejich geografické blízkosti ale na společných ekonomických zájmech. Nejvýraznějším příkladem zde je uskupení „BRIC“, sdružující Brazílii, Rusko, Indii a Čínu. Na obzoru je přitom vznik dalšího uskupení „VISTA“ (Vietnam, Indonésie, Turecko, Argentina).

Přesto vzrůstá důležitost velkých politicko-ekonomických bloků, makroregionů spojujících celé skupiny geograficky blízkých států, což je odrazem toho, že paralelně s procesem globalizace probíhá i proces regionalizace. Ukázkovým příkladem je zde samozřejmě existence Evropské unie, jež se stala příkladem pro vznik a fungování dalších regionálních organizací jako jsou např. Společenství jihovýchodních asijských států (ASEAN), nebo Africká unie. Ekonomickou, bezpečnostní a politickou provázanost transatlantického regionu zvyrazňuje existence a fungování Severoatlantické aliance jako nejsilnější vojenskopolitické organizace světa, která je velmi úzce politicky i bezpečnostně propojena s Evropskou unií. Existují ale i další regionální organizace jakými jsou Šanghajská organizace spolupráce (ŠOS) Liga arabských států (LAS), Ekonomické společenství západoafrických zemí (ECOWAS), nebo Jihoamerický společný trh (MERCOSUR). Výrazným rysem všech jmenovaných organizací je, že mají výrazný ekonomický a politický vliv ve svých regionech a v některých případech se tento vliv promítá i na globální úroveň.

Spektrum aktérů je ovšem ještě širší. Kromě národních států a regionálních organizací operují v globálním prostoru např. velké nadnárodní ekonomické korporace s vlivem, který často překračuje nejen ekonomické možnosti národních států (Microsoft), nevládní organizace (Greenpeace, Lékaři bez hranic) a v neposlední řadě i média (CNN, BBC, Al Džazíra), v mnoha případech výrazně formující politické postoje a názory desítek i stovek milionů lidí.

Množství a různorodost globálních aktérů nicméně nezaručuje, že na široké spektrum globalizačních výzev je nebo bude dávana adekvátní koordinovaná odpověď. Rychlost a

hloubka výzev, které globalizace přináší, výrazně zvyšuje tlak na všechny zmíněné aktéry. Stačí přitom pouze letmo připomenout hlavní výzvy: devastace životního prostředí a z toho vyplývající negativní klimatické změny v rozsáhlých regionech, globální chudoba, demografická nerovnováha mezi vyspělými a nerozvinutými regiony, masová migrace, existence tzv. zhroutených států často spojená s existencí terorismu a organizovaného zločinu, proliferace zbraní hromadného ničení apod. V poslední době se, jak jsme již uvedli, k těmto negativním jevům přidala ještě globální krize finančních trhů a světové ekonomiky. Ukazuje se, že ani OSN, ani další globální nebo regionální instituty a subjekty (včetně Světové banky či Mezinárodního měnového fondu) nejsou schopny adekvátně reagovat na krizové jevy. Existuje zde v pravém slova smyslu „institucionální vakuum“.

Krise OSN

Znepokojení vyvolává především institucionální krize OSN - poté, co selhal pokus o její reformu v roce 2005. Není vyloučeno, že vliv této organizace na podobu globálního vládnutí bude postupně dále upadat, zejména pokud se Radě bezpečnosti OSN nepodaří efektivně čelit hrozbám mezinárodnímu míru a bezpečnosti⁷. Ohroženo je také plnění legitimních cílů některých globálních projektů OSN, jako například Rozvojových cílů tisíciletí 2015 (Millennium Development Goals 2015) nebo budoucnosti Kjótského protokolu.

V souvislosti s OSN je v popředí pozornosti i otázka reformy Rady bezpečnosti. Je přitom zjevné, že podoba Rady bezpečnosti ne zcela odpovídá novým politickým a ekonomickým realitám světa, které jsou výrazně odlišné od roku 1945, kdy OSN vznikla především z vůle a pod vlivem vítězů II. světové války. Z hlediska ekonomického vlivu a počtu obyvatel mohou na stálé členství v Radě s právem veta aspirovat např. Indie, Japonsko, Brazílie či Německo. Nicméně existuje řada důvodů, proč k reformě Rady ve střednědobém horizontu nedojde. V prvé řadě stávajícím členům s právem veta příliš nevyhovuje, že by se počet těchto členů rozšířil, čímž by mohly přijít o své stále výsadní postavení na mezinárodní scéně. Jsou zde ale i další důvody. Např. Japonsko je sice ekonomickou velmocí, ale zatím zůstává otazník nad její úplnou nezávislostí v mezinárodněpolitickém smyslu, která je stále omezena poválečnou ústavou sestavenou tehdejší americkou vojenskou správou pod vedením generála Douglase MacArthura. Se členstvím Japonska by také těžko (i z historických důvodů) souhlasila Čína. Značný a stále rostoucí je ekonomický potenciál Indie a Brazílie, ale jejich politický vliv ve světě je omezen. Také potenciální členství Německa by zřejmě vyvolalo nemalou debatu, např. uvnitř Evropské unie. Reforma Rady bezpečnosti ale výrazně závisí na tom, zda se podaří oživit proces reformy OSN.

S oslabeným postavením OSN v systému globálního vládnutí souvisí i vývoj v oblasti uplatňování mezinárodního práva. Po konci studené války došlo v Radě bezpečnosti OSN k výrazným neshodám při jeho výkladu a respektování především v souvislosti s podmínkami užití síly, interpretací ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti a rovnováhou mezi mezinárodní intervencí a státní suverenitou. Projevilo se to především v souvislosti se zásahem NATO proti Jugoslávii (1999) a intervencí Spojených států v Iráku (2003), kdy byla Rada bezpečnosti OSN jako důležitý aktér v konečném důsledku vyřazena z procesu politické komunikace a rozhodování o těchto aktech.⁸ Tento proces přitom zřejmě bude pokračovat, což mj. vyplývá i ze studie NATO „Future Security Environment“. V ní se uvádí, že mezinárodní právo bude v případech, kdy bude možno užít vnější síly pro intervenci ve

vnitropolitických záležitostech změkčováno, pokud bude taková intervence ospravedlnitelná ze zřejmých humanitárních důvodů.⁹ Dá se předpokládat, že otázka interpretace, kdy nastanou takové podmínky, bude i na půdě OSN a v její Radě bezpečnosti vytvářet rozpory především mezi Spojenými státy, Francií a Velkou Británií, jež prosazují tento přístup na straně jedné a Čínou a Ruskem, které naopak trvají na nedotknutelnosti a respektování státní svrchovanosti, na straně druhé.

Nad budoucností OSN a její akceschopností tak leží celá řada otazníků. Není přitom nezajímavé, jak vidí v kontextu globálního vládnutí možnou budoucí podobu OSN významný americký futurolog Alvin Toffler, který navrhl, aby se OSN stala federací různých smluv a paktů a proměnila svou strukturu ze souboru stálých vertikálních byrokracií v horizontální, na jednotlivé problémy zaměřené, jednotky. Vzrůstající role a rozsah působení celé řady regionálních organizací ve světě může takový model učinit jednou z možných alternativ fungování OSN, nicméně i tak bude jen jedním z příspěvků k posilování kapacit globálního vládnutí.

Alternativy OSN, nový mezinárodní řád a role Evropské unie

Mimo OSN se ale již zformovaly další instituce udávající globálnímu vládnutí nové impulsy. Jsou to například pravidelná setkávání politických vůdců v rámci skupin nejvyspělejších států světa G8 a G20¹⁰, jež se zabývají často velmi rozsáhlou agendou globálních problémů. Problematická ovšem bude jejich schopnost dovést přijaté závěry až k efektivní realizaci, a také jejich povaha paralelních či potenciálně konkurenčních institucí ve vztahu ke stávajícímu systému OSN. Sítě, ať už na politické či technické úrovni, nemohou být ani zdaleka tak univerzální a legitimní jako OSN; proto zde vyvstává obecný problém jejich odpovědnosti a kontrolovatelnosti, a také riziko konfliktu s jinými sítěmi a institucemi globálního vládnutí.

Vážným problémem může být právě otázka legitimacy. Platí to především o platformě G8, sdružující Spojené státy americké, Kanadu, Velkou Británii, Francii, Itálii, Německo, Japonsko a Rusko. Americký politolog Francis Hoge ji označil za klub „primárně reprezentující západní kulturu,¹¹ který ale nerespektuje globální realitu především v podobě existence Číny a Indie. Vždyť čínská ekonomika je již mnohem větší než ekonomiky členů G8 Itálie či Kanady a Čína a Indie mají téměř třikrát více obyvatel než všechny členské země G8 dohromady. Z daného politického anachronismu pak vyplývá i omezená schopnost realizovat v praxi cíle a úkoly dohodnuté na summitech G8, jakými jsou např. úsilí o zastavení degradace životního prostředí, omezování globální chudoby, boj proti AIDS nebo boj proti terorismu. „Uzavřenost“ platformy G8 nebude ale zřejmě setrvalým stavem, neboť Západ bude muset vzít na vědomí, že se centrum těžiště mezinárodních záležitostí postupně přesouvá po téměř pěti stoletích z transatlantické oblasti do oblasti jižní a východní Asie.

Jaká tedy může být budoucnost globálního vládnutí? Bude ve značné míře závislá od podoby multipolárního světa. Ředitel Centra pro evropskou reformu v Londýně Charles Grant predikuje existenci dvou možných variant: jedné založené na soupeření, kde budou hrát prim národní státy a druhé založené na respektování multilaterálních organizací a z toho vyplývajících respektování multilaterálních pravidel jednání.¹² Která z variant převáží je

ovšem ne zcela jasné. První dekáda 21. století zatím spíše ukázala použití „mixu“ variant při řešení politických, ekonomických a bezpečnostních problémů světa, i když v mnoha ohledech byla patrná silná tendence především nejsilnější velmoci – Spojených států preferovat principy unilaterální, národní, politiky a strategie nebo pouze výběrově multilaterální politiky. Politická, ekonomická a bezpečnostní realita a hloubka problémů současného světa je ale nakonec donutila i ke korekci takové politiky. Prosazení druhé varianty, kterou Charles Grant také označuje za „multilaterální model multipolarity“ závisí v mnoha ohledech na postoji Evropské unie, která mu jako jeden z významných globálních aktérů jednoznačně dává přednost. Vypovídají o tom i slova Evropské bezpečnostní strategie z roku 2003: „Ve světě globálních hrozeb, globálních trhů a globálních médií, závisí naše bezpečnost a prosperita stále více na efektivním systému mnohostranné spolupráce. Naším cílem je vytvořit silnější mezinárodní společenství, dobře fungující mezinárodní instituce a mezinárodní řád založený na dodržování přijatých norem.“¹³

Studie vznikla v rámci výzkumného úkolu „Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika“ (MSM 002162084).

Résumé

Global governance is a set of institutions, procedures and networks necessary for tackling global problems. Its important feature is that it operates simultaneously at various hierarchical tiers: it cannot be reduced only to nation-state level. In fact, current global development is characterized by a gradual erosion of the once exclusive role of the nation state, which, also due to globalization, surrenders (voluntarily or involuntarily) much of its formal and informal decision-making authority to superior international or supranational structures (and, where a devolution is taking place, to its own regions and municipalities). According to Richard Haass, an American political scientist, power in today's world is “in many hands and many places”.

Parallel to the globalization process, the rise of regionalism leads to the formation of large politico-economic blocs and macro-regions including whole groups of geographically close states. The European Union is a model example, along with the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), the African Union or the South American Common Market (MERCOSUR). The global arena is not inhabited only by nation states and regional organizations, but also by large supranational economic corporations, non-governmental organizations and, last but not least, the media that, often to a considerable extent, influence the political attitudes and opinions of dozens or hundreds of millions of people. However, the number and diversity of global actors alone does not guarantee an adequate and coordinated response to the broad spectrum of global challenges. This can be seen especially in the institutional crisis of the UN whose global influence has been deteriorating markedly over the past few years, also due to the failed attempt at its reform. Despite this, there is no real alternative to this still legitimate and universal platform, notwithstanding the existence of other rising global platforms such as G-8 or G-20.

The future of global governance will thus largely depend on what shape the multipolar world will assume. The political scientist Charles Grant foresees two alternatives: one based on rivalry and dominated by nation states, the other based on respect for multilateral organizations and thus also for multilateral rules.

Poznámky

¹ Lindblom, Ch.: Politics and Markets. New York: Basic, 1977.

² Viz například souhrnná publikace Salomon, L.M., Anheier, H.K. et al.: Global Civil Society – Dimensions of the Nonprofit Sector. John Hopkins University 1999.

³ Blíže viz například Castells, M.: The Rise of the Network Society. Oxford, Blackwell 2000.

⁴ Srovnej například Dror, Y.: The Capacity to Govern. London: Frank Cass 2001.

⁵ Haass, N.R. (2008): The Age of Nonpolarity, Foreign Affairs, May/June 2008,

<http://www.foreignaffairs.org/20080501faessay87304/richard-n-haass/the-age-of-nonpolarity.html>

⁶ Studie britského ministerstva obrany „The DCDC Global Strategic Trends Programme 2007 – 2036“ prognózuje, že nedojde-li k reformě OSN, může dojít ze strany jednotlivých mocností nebo jednotlivých seskupení ke snaze „zaplnit“ vakuum po OSN. Nicméně to se zřejmě nepodaří, neboť nedojde ke konsensu, jak dosáhnout „vyjádření společné vůle“. To může způsobit, že každý aktér se bude řídit vlastními zájmy, což povede ke zvýšení rizika širší konfrontace a konfliktu (viz <http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/Organisation/AgenciesOrganisations/DCDC>, s.51).

⁷ Ještě před těmito dvěma operacemi, ale Rada bezpečnosti OSN v roce 1994 zcela selhala v rozhodování zda má OSN zasáhnout do občanské války spojené s genocidou ve Rwandě. Nakonec k relevantnímu zásahu nedošlo. Konflikt si vyžádal 800 tisíc obětí.

⁸ Blíže viz Future Security Environment, Draft 1.3. – Symposium FSE-04 Apr. 2006, s. 50-52.

⁹ G-20 představuje neformální platformu 20 nejvyspělejších zemí a nejdynamičtější se rozvíjejících zemí. Patří do ní: Argentina, Austrálie, Brazílie, Čína, Francie, Německo, Indie, Indonésie, Itálie, Japonsko, Kanada, Korea, Mexiko, Rusko, Saudská Arábie, Jihoafrická republika, Turecko, Velká Británie a USA. EU je také zastoupena předsednickou zemí EU a Evropskou ústřední bankou. Vznik G20 inicioval někdejší kanadský ministerský předseda Paul Martin.

¹⁰ Viz Hoge, F. Jr. (2004): A global power shift in the Making, Foreign Affairs č.4/2004, s.4 <http://www.foreignaffairs.org/20040701facomment83401/james-f-hoge-jr/a-global-power-shift-in-the-making.html?mode=print>.

¹¹ Grant, Ch. (with Barysch, K.) (2008): Can Europe and China Shape a New World Order? Centre for European Reform, s. 4., http://www.cer.org.uk/pdf/p_837.pdf

¹² Bezpečná Evropa v lepším světě. Evropská bezpečnostní strategie. In Bezpečné Česko v bezpečné Evropě. Úřad vlády České republiky, Praha 2007, s. 11.

Literatura

- Balabán, M. (2007): Prognóza vývoje bezpečnostní situace ve světě v horizontu roku 2020, In Kapitoly o bezpečnosti. Praha: Karolinum, s. 323-354.
- Balabán, M. (2008): Megatrendy světového vývoje. Prague Social Science Studies, Filozofická fakulta UK, Fakulta sociálních věd UK, Praha 2008, http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/281_031%20-%20Balaban.pdf, 52 stran.
- Castells, M. (2000): The Rise of the Network Society. Oxford, Blackwell.
- de Montbrial, T.(2007): Mnogopoljarnost' i mnogoobrazije, Rossija v globalnoj politike, N6, Nojabr-Děkabr 2007, 8s.
- Dror, Y. (2001): The Capacity to Govern. London: Frank Cass.
- Grant, Ch. (with Barysch, K.) (2008): Can Europe and China Shape a New World Order? Centre for European Reform, http://www.cer.org.uk/pdf/p_837.pdf, 59 stran
- Grant, Ch. (with Tomas Valasek) (2007):.Preparing for the multipolar Word: European foreign and security policy in 2020. Centre for European Reform – EU 2020 essay. London, 36 stran.
- Haass, N.R. (2008): The Age of Nonpolarity, Foreign Affairs, May/June 2008, <http://www.foreignaffairs.org/20080501faessay87304/richard-n-haass/the-age-of-nonpolarity.html>
- Hlavní aktéři vývoje bezpečnostní situace ve světě v horizontu 2020 s výhledem 2050. Sborník z workshopu k přípravě scénáře „Vývoj bezpečnostní situace ve světě, Evropě, ČR v horizontu roku 2020 s výhledem do roku 2050“, Praha, 14. června 2006, http://ceses.cuni.cz/CESES-74-version1-061115_sbornik.pdf

- Leonard, M. (2007): *Divided World: The struggle for primacy in 2020*, London: Centre for European Reform, 54 stran.
- Lindblom, Ch. (1997): *Politics and Markets*. New York: Basic.
- Long Term Vision, Strand One, Global Context study for an initial ESDP Long Term Vision (LTV) (2006): Paris: European Union Institute for Security Studies, 42 stran.
- Mapping the Global Future. Report of the National Intelligence Council's 2020 Project (2004), http://www.cia.gov/nic/NIC_globaltrend2020.html, 123 stran
- Potůček, M. (2006) : Globální vládnutí. In *Studie pro oblast kritických infrastruktur v rámci projektu přípravy výzkumného centra pro EU*. Řež: Ústav jaderného výzkumu a.s., s. 86-91.
- Potůček, M. a kol.(2007): *Strategické vládnutí a Česká republika*. Praha: Grada 2007, 360 stran.
- Potůček, M. (ed.) (2008): *Capacities of Governance in the Czech Republic*. Prague: Faculty of Social Sciences, Charles University and Matfyzpress.
- Salomon, L.M., Anheier, H.K. et al. (1999): *Global Civil Society – Dimensions of the Nonprofit Sector*. John Hopkins University.
- *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025* (2006): European Union Institute for Security Studies. Paris, <http://www.iss-eu.org/books/NGP.pdf>, 250 stran.